

dat de nog steeds hooggeprezen strijdbaarheid die al eeuwenlang tot frustraties, tot schijnsuccessen en zelfs tot oorlogen geleid heeft, een uitermate dubieuze eigenschap is.'

Westerse levenshouding verdraagt soberheid niet

Prof. dr. J. van Baal: 'Onze opvoeding beweegt zich in de richting van naar buiten gekeerde, ononderbroken activiteit en bemoeienis met alles wat in de wereld de aandacht trekt. In dit beeld past het beziggehouden moeten worden, ook wanneer men in rust is. Men moet met dingen en activiteiten in contact blijven, ook als men er niet aan deelneemt. De reeds in de box geconditioneerde gerichtheid op doen en waarnemen, door de jaren heen thuis en op school ondersteund en versterkt, door speelgoed, leeractiviteit, experiment en lectuur, leidt tot een apart type mens, dat in de moderne cultuur de vervulling van zijn levenshouding vindt.

"'t is een vreemd'ling
zeker
die verdwaald is
zeker'

En dat is een levenshouding die zich niet met soberheid verdraagt. Die houding is gericht op produktie en produktie is alleen mogelijk waar genoegzame consumptie de materiële en economische ruimte biedt voor voortzetting van die produktie. Is daarom die levenshouding onethisch? Zij wordt dat pas, als men heeft leren inzien hoe wij door deze activeringen in het slop zijn geraakt en ook dan zou ik zo'n hard oordeel toch met allerlei reserves willen omgeven.'

Bijsturen

'Kunnen wij dan eigenlijk iets? Wij zijn onze cultuur. Evenwel tot die cultuur hoort ook het besef, dat thans levend wordt, dat wij zo niet verder kunnen. Een onvolkomen besef en een besef dat we gaarne met voorwaarden omringen, maar toch een besef dat de mogelijkheid tot bijsturen inhoudt. Zulk bijsturen echter, kan alleen effect hebben, indien het leidt tot de vorming van maatschappelijke condities, die onze naar buiten gerichte dadendrift een wending geven meer naar binnen toe. Naar simpeler levensvormen en sterker binding met meer primaire gegevens voor ons menselijk bestaan, waardoor onder meer de produktiedrift afneemt. Helemaal hulpeloos zijn wij dus niet al zal de weg ongetwijfeld zeer moeilijk zijn en nog veel beraad vergen. Onder dit voorbehoud wil ik u twee punten noemen voor zulk beraad. Ik voeg er de waarschuwing aan toe dat het niet gaat om definitieve voorstellen, maar zaken waar eens sine ira et studio (= zonder haat en zonder hartstocht) over gedacht zou mogen worden.

Afgesloten

In de eerste plaats dit: onze huidige samenleving is geatomiseerd. U hoeft 's avonds maar rond te lopen om te zien

wat er aan de hand is. Overal gezinnen achter een met een lipsslot gesloten deur, kijkend naar de televisie, dat wil zeggen: naar de grote buitenwereld van overal. Gericht op de grote wereld als geheel zijn zij afgesloten van hun directe omgeving; innerlijk en uiterlijk op zichzelf teruggeworpen en van daaruit als een draaiende radardetector verkennend wat er aan de hand is; waarmee men bezig kan zijn, dan wel beziggehouden kan worden.

's Ochtends daarentegen ziet u iets geheel anders. Dan spat het gezin uiteen, ieder naar een bestemming elders. Er is geen zotter gezicht – hoewel niemand erom lacht – dan die duizenden die elke ochtend per trein of auto van Amsterdam naar Utrecht snellen om daar te werken en onderweg voorbij gereden worden door evenveel duizenden die voor datzelfde doel van Utrecht naar Amsterdam moeten. Werken en wonen hebben niets meer met elkaar te maken, met een uitzinnig piekverkeer als gevolg. Wij zijn allen individuen die ergens in een bijenraat een cel gevonden hebben, waarheen wij na volbrachte vlucht terugkeren ter overnachting. De lokale groep, zo belangrijk in simpeler culturen, heeft haar functie verloren. Ons thuis is beperkt tot onze woning. Het heeft geen achterland, geen diepte, geen verbindingen. Het begrip 'lokaal milieu' is een vrij leeg begrip geworden en juist dat zou ons kunnen binden aan wat directe simpele werkelijkheid, met bovendien mogelijkheid tot authentieke tussenmenselijke relaties.

Wat wij behoeven is daarom een decentralisatie van de arbeid, dat forensisme overbodig maakt en waardoor de eigen plaats van vestiging aan betekenis wint. Daar hoort natuurlijk nog veel meer bij. Het is een gelukkige omstandigheid dat op dit punt een pogen tot verandering zich aftekent. De moderne actie voor verhoging van de leefbaarheid van wijk en dorp toont een groeiend besef van de waarde die de lokale samenleving hebben kan. In dit verband zou ook de commune van belang zijn. Een gezonde gedachte, die ontijdig vermoord werd door er het verlangen naar promiscuïteit (= samenhokken) mee te verbinden. Uitgerekend datgene wat met een commune en met de extended family (= uitgebreide familie) onverenigbaar is. Voor kleine gezinnen – en wij kunnen ons in de toekomst niets anders veroorloven – was de commune de aangewezen oplossing geweest voor de opvoeding der kinderen. Ik stel me voor, dat van herleving der woonbuurt als leefgemeenschap een matigende invloed zou kunnen uitgaan, omdat ze de mens bindt aan een stukje aarde en een thuis hergeeft waar hij naast wonen, ook werken, spelen en praten kan. Lokale binding kan ertoe leiden de aandacht tot een wat nauwere kring te beperken.'

